

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Egyháztagság.

Az egyháztagság alaki értelemben nem egyéb, mint valamely egyházhoz való tartozás; anyagi értelemben pedig az egyházi jogoknak s köteleességeknek bizonyos összege. Az egyháztagság vehető szélesebb és szorosabb értelemben; szélesebb értelemben tartalma csak az a minimalis kapocs, mely az egyháztagot jogok és köteleességek nézve az egyház testéhez köti; szorosabb értelemben véve pedig a jogképességnek az a mérve, mely az egyházhatalomban való részesedéshez megkívántatik; természetesen ennek terjedelme is a kormányzati functio minősége szerint különböző s eme szűkebb kör egyes gyűrűihez tartozó jogképességet bizonyos személyi és dologi qualificatio határozza meg. Mind a mellett ez a két különböző terjedelmű egyháztagság, mint két külön-külön kategória nem állítható fel: mert a kettő között csak fokozati különbség van s mert a szorosabb értelemben vett egyháztagsághoz megkívántató személyi és dologi qualificatio elvesztése a szélesebb értelemben vett egyháztagságot nem szünteti meg. A megkülönböztetést csak a fogalom tisztázása céljából szükséges megtenni.

A mi az egyháztagságot, mint tisztán az egyetemes egyházhoz való tartozást illeti, az, protestáns szempontból csak a protestáns név viseléséhez való jogot s azt a köteleességet jelent, hogy az illető evangélium szerinti keresztyéni életet éljen; de ez az egyháztagság az országos particularismus miatt olyan mérvet nem ölthet, hogy valami egyetemes egyházi hatalom gyakorlásában való részesedést jelentene; más-ként a római kath. egyházban, hol az egyetemes egyháztagság a meghatározott qualificatiók létráján odajuttathatja az egyháztagot a nagy világegyház gépezetének vezetéséhez. Látnivaló tehát, hogy az egyház jogának területi hatálya,

az egyháztagság fogalmának tartalmát szűkítheti, vagy kiterjesztheti.

Egyházi törvényünk azt a tágabb értelmű egyháztagságot, mely „az evangélium szerint reformált magyarországi keresztyén egyház“-hoz való tartozást jelent, nem ismeri; ezt az egyetemes jelentőségű jogozatot a 14. §-ban leviszi az egyházközségi illetőség alantabb eső vonalára; úgy hogy egyházi törvényünk szerint az egyházközségi illetőség képezi — nem ugyan kifejezetten — az egyháztagság interiumát. A tiszta presbyteri rendszerű egyházakban ez nem is lehet másként; mert itt az összetartozandóság legfelsőbb alkotmányos formáját az egyházközség képezi. Ámde a magyarországi reformált egyház „zsinat-presbyteri rendszer szerint igazgatván és kormányozván magát“ (2. §.) a tiszta presbyteri széttagoltságot országos egységgé emeli s ennél fogva az egységet különösen az egyháztagság egyetemes formájának törvényi megállapításában kifejezésre kell juttatnia, ha alkotmányos formájához következetes akar maradni. Ha a terület egy, egynek kell lenni az egyháztagságnak is; ezt az egyház egységének fogalma éppen úgy megkívánja, mint az államé. A mi egyházi törvényünk éppen fordítottját mutatja az állami törvény e nemű rendelkezésének. Törvényünk szerint az egyetemes egyháztagság az első, mert hiszen ez természetesnek vétetvén a törvényben nincs is említve s mint ennek felsőbb-foka csak az egyházközségi illetőség említetik; holott az állami törvény szerint, lehet valaki községileg illetékes, a nélkül, hogy az állampolgárságot még megnyerte volna, sőt a község kötelekébe való felvétel az állampolgárság megnyerésének egyik alternatív feltételét képezi. Következetesség tekintetéből emez utóbbinak kell előnyt adni, mert valamint az állampolgárságnak, úgy az egyetemes egyháztagságnak is mint jogozatnak bővebb tartalmunak kell lenni, mint

a részszerű községi — illetőleg egyházközségi illetőségnek. Törvényünk álláspontjának — a mi ugyan kétségbe vonható, hogy öntudatos lenne — mentségeül csak a zsinatpresbyteri rendszer alapjául szolgáló presbyteri elv hozható fel, a mely szerint az egyházi szervezet alapját, kiindulási pontját az egyes egyházközségek képezik; de viszont azt a mentséget lerontja az, hogy a községileg illetékes egyháztagot az egyházzal, mint országosan egyetemessel szemben is terhelik kötelezettségek és illetékjogok. Mindezeket figyelembe véve kétségtelen az, hogy egy teljesre igényt tartó egyházi törvénykönyv nem hagyhatja figyelmen kívül az országos egyháztagság jogintézményét sem; sőt azt mint kiképzett egészet be kell állítania a törvény rendszerébe.

Hogy törvényünk az egyháztagság jogintézményét, még annak legalsóbb: a községi illetőség formájában sem képezte ki, mutatja az, hogy annak megszerzésére nézve sem hozott kimerítő rendelkezést; elvesztéséről pedig éppen nem rendelkezik. A 14. §. így szól: „Magyarországnak minden reformált vallásu lakosa és honpolgára azon helyen tekintetik az egyházközség rendes tagjának, a hol tagja a polgári községnek.“ Ebben a §-ban halvány körvonala feltűnnek az országos egyháztagságnak is, de

csak nagy jó akaratallal belekövetkeztetve. Ha az egyházközségi tagságot a politikai községi tagság fedi, az országos egyháztagság az állampolgárság határaihoz igazodik. Ez kétségtelen is volna, ha a szövegben egyedül a „honpolgár“ (helyesebben „állampolgár“ l. 1879 : L. t.-c.) szó állana; de ott áll előtte a „lakos“ szó is; a mi aztán a fogalmat teljesen összezavarja. Ha a törvényhozásnak az „állampolgárság“ lebegett szeméi előtt, mint az „egyháztagság“ országos alapja, nagy hiba volt a „lakos“ szóval az értelmet megzavarni; mert a „lakos“ szónak az áll. törvényben a „települt“ felel meg, a mi az állampolgárságot tartalmilag meg sem közelíti. Minden állampolgár lakos; de nem minden lakos állampolgár. Ha pedig a törvényhozó az országos egyháztagságot csak a „településhez“ akarta kötni, a „honpolgár“ szót mellőznie kellett volna.

Az egyházközségi illetőség alapja elég tisztán lenne kivehető az E. T. 14. §-ból, ha a 16. §. ismét össze nem zavarná a fogalmakat. Az tény, hogy a törvényhozás ennek a jogintézménynek a szabályozásánál a községi igazgatásról szóló 1886. XXII. t.-c.-hez akart igazodni; ezt a kifejezések kétségtelenné teszik.

Éppen ezért nem érthető, hogy a 16. §-ban mért kellett a „hat heti ott lakást“ az egyh.

TÁRCA.

A D A L É K.

XVI.

Császári királyi apostoli Felség!

Midőn e század elején Roll Ármín Sándor és Campegius Witranga azon időbeni hirneves hollandus theologusok között erős controversia támadt a *Fia* származását illetőleg, amaz a puszta oeconomicum generatiót állítván, emez pedig a keresztyén eklézsia orthodox értelmét védelmezvén: ilju koromban én az ő írásaikból egy Disszertatiót készítettem. Ez a Dissertatio négy évvel ezelőtt, a midőn már majd el is felejtettem hogy ilyest irtam, valamiképpen az akkori váradi püspök ő Excellentiája kezébe került, a ki azt Fölségednek megküldte és engem bepanaszolt. Minélfogva én Fölséged parancsolatjára fogságba hurcoltattam és a dolog felől circumstantialiter examináltatván, csak 4 hónap elmúltával bocsáttattam szabadon, és pedig azon declaratióval, hogy Bihar megyéből elköltözzem és a predikátorságtól magamat megtartóztassam. Én ezen inhibitiót az egész Bihar megyére kiterjedőnek tartottam ugyan és tartom ma is; de Előjáróim a királyi ítéletet az egész országr. szólónak vélik s annélfogva számomra parochiát assignálni nem merészkednek.

Ekképpen az életfentartás minden eszközeitől megfosztódtam, és mivel másként tejes lehetetlen megélnem,

mintha a lelkipásztori hivatalt folytatnom megengedtetik: kénytelen vagyok Fölséged előtt térdeimen és az itt A) alatt csatolt oratorilag concipiált instantiámmal esedezni, hogy akárminő ítélet hozatott is felettem, Fölséged azt úgy anyai kegyességéből, mint azért is, mert én a papirostra vetett Doctrinát a kathedráról közönségesen soha se tanítottam, relaxálni és elvett könyveimnek visszaadását Bihar megyénél kegyelmesen elrendelni méltóztassék. Mely kegyelmességeért esedezve vagyok legalázatosabb és örökké hűséges alattvalója Fodor másként Szerencsi János, hajdan helv. hitv. predikátor Kójon, Bihar megyében. Die 30. Aug. 1758.

XV.

Sacratissima Coesarea Regiaque Majestas.

D. D. N. C.

In terris o viva Dei Coelestis Imago,
Regia Majestas Pia Sacratissima salve,
Reginam Te vermis ego Dominamque saluto!
Quam placuit Superis variis ornare Coronis,
Ad Te confugio, suplex Tua numina posco,
Rex mundi vos namque Deos faciendo Deasque,
Ceu Personales proprios habet, ac vice Reges
Oro te: miserere mei! Culpamque remitte,
Cujus ego poenas tam longo tempore porto
Hungarus ille ego sum, Calvini de grege Pastor
Vester eram captivus abhinc qui quatuor annis
In Magno-Váradi Comitatus de Bihar audit
Officii Koi pagus erat vilissima sedes,

közszégi tagság feltételül odaállítani; mert ezt az 1886. XXII. t.-c. nem ismeri. Ez a törvény a község kötelékébe való felvételt időhöz nem köti. A 8. §. így szól: „A községi illetőség település által, vagy a nélkül is a községi kötelékbe való határozott felvétel által megszerezhető.“ A 10. §-ban említett 4 év sem a felvehetés feltétele, hanem az az időtartam, a melynek bizonyos feltételek melletti kitöltése után a felvétel ipso facto foganatosítottatik; a 11. §-ban említett 2 év pedig az az időtartam, mely a felvételt eszközölő közigazgatási hatósággal szemben a felvétel erősebb igénylésére nyújt alapot; tehát ez sem minimum, hanem inkább maximum. Még a külföldi kötelékbe való felvételt is elengedhetetlen feltételül bizonyos minimalis otlakási idő. Az 1886. XXII. t.-c. 15. §-a így szól: „A külföldi a községben lakhatik, települhet és a község kötelékébe felvétethetik;“ ugyanez a §. az utolsó bekezdésben így folytatja: „A községi kötelékbe való felvételt csak a honosítás hozzájárultának feltétele mellett szerezheti meg.“ A magyar állampolgárságról szóló 1879. L. t.-c. 17. §-a így rendelkezik: „A ministerium javaslatba hozhatja Ö Felségénél, azon külföldiek honosítását, kik a magyar korona országai irányában rendkívüli és kitünő érdemeket szereztek és vagy a belföldön laknak, vagy kijelentik, hogy

itt letelepedni fognak, habár a 8. §. 2, 3. (a belföldön öt év óta megszakítás nélküli lakás) és 6 pontjaiban felszerelt kellékekkel nem bírnak is.“ Így tehát az E. T. 16. §-a a 14. §. mellett nem csak hogy felesleges, de zavaró is.

Szerintem leghelyesebb, ha az új E. T. kifejezésre juttatja mind az országos egyháztagságot mind az egyházközségi tagságot; de mind a kettőt ugyanazon feltételekhez köti, mi által sem az országos egység, sem a presbyteri egyházközségi elv sérelmet nem szenved, sőt mindkettő szépen kiegyenlítődik; de meg ezáltal elkerülhető az, hogy az országos egyháztaggá leendő felvétel külön és pedig természet szerint magasabb egyházi hatóság jogkörébe utaltassék. Továbbá leghelyesebb volna az állami és közigazgatási törvények rendelkezéseitől függetlenül állapítani meg a két rendbeli egyháztagságra való felvétel feltételét és pedig egyedül és kizárólag a *lakhelyfoglalásban*; mert a lakhelyfoglalás az emberi élet-folyásának és foglalkozásának maradandóbb állapotát feltételezi, mint az egyszerű tartózkodás. A felvétel hatósága a presbyterium lenne (a mi jelen törvényünkben szintén nincs meghatározva) és pedig azzal a kötelezéssel, hogy elköltözés esetén az újabb lakhely egyháztagságát értesíteni köteles s viszont ez a felvételtől a régebbi lakhely egyházi hatóságát. A

Poena causa fuit quoddam meritoria Scriptum,
Ut paradoxias atro Carbone notatum.
Quid fugiat Reges? Tibi factam est hocquoque
[notum.

Varadiensis enim transmisit Episcopos ad te.
Eecl. X.

Inclutus ergo Tuo Mandato me Comitatus
In Causam adtraxit, liquidum crimenque fatentem
Libris privavit, longo subiecit aresto.
Viginti tribus exactis, centumque diebus
Missum proscripsit: Vae! Vae! mihi munus
[ademit.

Nomine cuncta tuo: Vae! Vae! non est mihi
[panis,

Non valeo fodere, et mendicum me pudet esse.
Luc. XVI.

Quum tamen hos domini — qui circa altare
[ministrant —
Paulus Evangelio de sancto vivere jussit.
I. Cor. IX.

O Europaeo suprema potentia Mundo,
Quam sociumque Tui thalami colit Hungarus
[omnis,

Subditus ecce tuus post Te clamatque gemitque.
Oro Te: miserere mei, poenasque remitte,
Me miserum quibus affecit tua justa voluntas.
Si damni quidquam fecit mea littera cuiquam,
Supplicio duro sim, me quoque Iudice dignus
Sed si nulla tuis, quorum pronuntio justos
Vos esse haeredes, induxi scandala Regnis,

Parce mihi, Regina, rogo Te nomine Christi.
Redde ministerium, Comitatum scripta Librosque,
Qui perse laceri, in Várad hucusque putrescunt,
Fungar ut officio, sustentem meque meosque:
Sit mihi gratia, posco per intima viscera Christi.
Est tibi visa meae Causae defensio tota:
Non nisi scribendo peccavi, — non recitando
E Cathedris publicis. Et quamvis quid voluissem
Aut vellem, quid ego tam vilis hominico possem?
Cui pretium nullum meritum, fortunaque nulla.
O Domina et Mater miserum et Patrona tuorum,
Cujus nempe Patres per vos Animalibus olim
Ornati, fruimur nunc nobilitate reali,
Et dederam specimen signumque fidelis amoris:
Romanam Historiam ducens ad tempora nostra
Versibus Hungaricis: Aeneas incipit illam:
Franciscus Stephanus, Mariaque Theresia
[claudit.

O magnum, o atrox, non deplorabile damnum!
Esse mihi tantos thesauros mentis adeptos!
Nil addam nisi quod Clementia sit nota vera
Quae Reges terrae similes Diis efficit altis
Sunt duo: Justitia et Clementia fortia pulchra
Quae solium Regum firmant faciuntque perenne.
Justitiam sensi jam plusquam quatuor annis
Te Dominam oro, satis jam sit mala tanta tulisse
Sentiat hicce miser demum clementia quid sit.
Ipse quidem Tibi nihil aliud promittere possum
Confectus Senniõ, nisi quod pulsare dietim
Ad Coeli portas pro Te Augustoque Marito,
Pignoribusque Tuis nunquam cessabo precatus:

magyar ev. ref. egyházhoz való tartozás és az egyházközségi illetőség megszerezhető: 1. születés, 2. házasság, 3. lakhelyfoglalás által; elveszthető 1. halálozás, 2. és elköltözés által; ez utóbbi útján az országos egyháztagság abban az esetben, ha a jogosított egyháztag külföldre költözik.

Az egyháztagsággal járó jogok és kötelesek a törvényben bőven és helyesen lévén felsorolva, ehez hozzáadni vagy belőle elvenni valót nem talállok.

A mi az egyháztagság magasabbmértvét az egyházi hatalomban való alkotmányos részese-dést, röviden szólva a jogképességet illeti, arra nézve az E. T. 22. és 195. §-ai rendelkeznek; amaz a presbyterségre való választhatóságot, emez a lelkészválasztásban való részvételt szabályozza. Mind a kettő specialis téren mozogván azt a látszatot kelti, hogy incidentaliter került a törvénybe s általános jelentősége egyiknek sem lévén, a gyakorlat a különböző választásoknál ingadozik. Miért a választói jogosultságot csak a lelkészválasztásra szorítani? mikor a főgondnokot és presbytereket is az egyházközség választja s egyes anyagi ügyek feletti döntés is jogkörébe tartozik. (L. 18. §.) A választói jogosultságról tisztán rendelkezhetik a törvény, vagy aként, hogy a 18. §-ban felsorolt esetek-

ben a jogot egyszerűen az adófizetőknek adja meg s az adófizetési kötelezettséget a 195. §-ban felsorolt szempontokhoz köti, mert a 246. §. a) és b) pontja minden kritikán alól áll; vagy úgy, hogy a 18. §-ban foglalt ügyek intézésében való részvételhez, mint kellékek a 195. §. tételei soroltatnak fel; nem lévén indokolható, hogy a mikor a választóság feltételeivel bírónők a lelkészválasztásban részt vehetnek, miért zártnak ki gyakorlat folytán a presbyterválasztásból; még az anyagi ügyek intézéséről való eltiltása a nőknek valamennyire indokolható. (Mulier taceat in ecclesia.) A presbyterségre való választhatóság kellékeit (23. §.) pedig ki kell terjeszteni a harangozókra, egyháziakra, egyházközségi gondnokokra, szegények és árvák gondnokára, szóval lelkészen és tanítón, énekvezéren és ügyészen kívül minden helyi egyházhatósági szervre.

Az egyháztagok kötelei között az adózásról sőt e körben is csak az adóalanyról kívánok pár szót szólni; mert az 1848. XX. t.-c. sorsának eldöntése előtt az adótárgy, adókulcs, az adóterhek mérve és az adókezelés mikéntjéhez olyan tervezetet nyújtani nem tudnék, a mely egyetemes törvényerőre jutásra még a saját magam legkedvezőbb bírálata szerint is igényt tarthatna. Az adóalanyat az E. T. 247. és 262.

Dii vobis longam dent vitam et scepra beata,
Quae teneant Vestri gnati serique nepotes.

Humillimus Subditus

Johannes Fodor Szerencsinus.

XVII.

Tekintetes Nagy jó Urunk!

A Tettes Nemes Váradi Cápitan Felső Consiliumra beadott Instantiájában minémü rátiókat tett legyen fel, melyekre nézve *szalacsi* reformátusok templomának elvételét sollicitálja, voltaképpen mi nem tudhatjuk; hanem a Felső Consilium parancsolt hogy következő dolgokat Nemes Vármegye investigáltassa és azokról információt adjon.

1o. Minémü structurája legyen a templomnak?
2o. Mikor occupáltatott a Romano Catholicusoktól a Reformátusok által?

3o. Szalacs körül szomszéd helység hány vagyon? s ki mennyi distantiára a hol Reformatorem exercitium tereletik?

Ezek iránt Deputátusok által meglett és Die 14. apr. presentis anni 1756. referáltatik az investigatio. Ad

I-mum Asserálják, hogy a segrestyének fundamentum megiallattak és az ajtó felett kereszt formát repraesentáló ablak van, az ablakok is rom. Catholicus módra vannak építve, és felső részük kereszt formát mutat. Ad

2dum Szalacsiak maguk is úgy referáltak, hogy circiter 60 esztendő előtt a Tatar elpusztítván Szala-

csot, a templom is elpusztult. Haza szállván a lakosok, egy ideig háznál volt az isteniszolgálat, de azután egy oldalát a templomnak gazzal befedvén, abban volt a Cultus; midőn osztán Isten ő sz. Főlsége jobb módot adott, egészen befedték sendelyyel és azóta abba járnak cultusra. Ad

3um Körül egy órányira, félóránnyira egynehány hely specificaltatott, a hol liberum exercitium Reformatorem vagyon.

Ezen relatióban observatióra való, hogy csak azt tették föl, elpusztulásától fogva Szalacsnak hogy a templom reformátusok által reparáltatott s biratott; de azt ingyen sem tudakozták, hogy az előtt immediate et ab immemorabili micsoda religiön valók birták? mert az bizonyos hogy azelőtt is kétségkívül a reformata religiönak Magyarországhban lett bevételek az akkori lakosok ampletálván a religiót, a templomuk is birodalmukban maradt.

Eskettek valami 3 vagy 4 tanut a Deputátusok. Egyik közülök molnár mesterember, a ki ezelőtt bizonyos esztendőkkel, káromkodása miatt élete veszedelmében forogván, életét pápistává lételevel mentette. Ez valamit fateál in favorem V. Capituli, de a több tanuk meghazudtolják.

De akár mint legyen, mivel a templom igen régi, meg lehet hogy ante reformationem épített; de a templomok iránt a szokott vizsgálatni, hogy Anno 1681. kik részére volt? itt pedig azt nem vizsgálták, mert kétségkívül avagy csa. a Tractus matriculájából meg lehetne mutatni, ki volt akkori reform. Predikátor Szalacscon.

§-a határozza meg. A meghatározás mindkét §-ban rövid, de annál is homályosabb. A 247. §. a) pontja köteles adóalanynak az „adóképes egyháztagot“ a 262. §. pedig a „családfő-t“ állítja oda. Az adóképeség alatt a vagyoni helyzetnek, vagy a kereseti viszonyoknak olyatén mértéke értetik, melyek a jövedelmet a létminimum veszélyeztetése nélkül közszolgáltatásra képessé teszik. Az olyan adórendszer, a mely az adótárgy hozadékára van mereven felépítve a részletesebb meghatározást nélkülözheti, mert itt tisztán a fizetés a kérdés, nem a fizető alany. De az egyházi adórendszer nem nélkülözheti a személyi tekintetet; mert nem az adótárgy egyházi (az állami adónál az adótárgy is állami souverainitás alatt áll.) hanem a személy, mint adó alany. Ennélfogva az adóalany az egyházi adózás rendszerében szorosabb körülírást igényel. Nem kellett volna sokáig gondolkodni a meghatározás elemein a törvényhozónak; mert a 195. §-ban készen találta volna azokat s a mit a helyi adózás alanyára nézve megállapít, ugyanaz meghatározhatja a közalapi adózás személyi elemeit is, a mit a „családfő“ kifejezés teljesen homályban hagy, hiányozván mellőle még az egyháztagság elengedhetetlen feltétele is.

Hajduszoboszló, 1902. aug. 12.

Dr. Baltasar Desső, ev. ref. lelkész.

Gondolatok egyházi törvényeink felett a közlő zsinat alkalmából.

II.

Egyházalkotmányunk.

Ha alkotmányunk újabb visszaállítása, illetőleg 1868. óta alkotott törvényeinkben keressük a szabadság lelkét, az igazi szabadelvűség szellemét: azt hiszem, hogy azok közül mindazok, a melyekben az állam általános politikájának meghatározása, az ország kormányzását tartó és irányító hatalom megteremtése és körülbástyázása adva van, 1848-hoz képest nagy visszaesést mutatnak. Ezernyolcszáznegyvennyolc, a szabadság elemi erővel kitörésének korszaka, olyan általánossá teszi a lelkekben a szabadságszeretetet, hogy összes törvényalkotásaiban az igazság, a méltányosság, a szabadság irányítja mindenek irányában.

Nekünk e lapban nem is szabad, de ezuttal nincs is szükségünk az előző cikk azon tételének: „a reform. iskolák körül hibások első sorban kormányaink,“ meg az imént leírt gondolatnak az igazolására bemutatni mást, mint az iskolaügyi állampolitikát, illetőleg az erre hozott törvényt, vagy az e tekintetben a 2. korszakban megnyilatkozó szellemet, gondolkozást.

E lap 10-ik számában Padrah Sándor hivatkozik Deák Ferenczre és b. Eötvös József-re, a kik közül amaz tévesztett lépésnek mondja azt, hogy a „Status által felállítandó iskolák közösek legyenek;“ emez pedig az 1848: 20. t.-c. szentesítése után olyan értelmű törvényjavaslatot terjesztett elő, melynek értelmében a több felekezetekből álló községekben mindenik felekezeti számára külön iskola nyitattik. Revész Imre az általa szerkesztett „Figyelmező“ 1870: 3-4. füzet

Offerált a nemes Káptalan pénzt, mellyel lehessen Cálomista módra oratoriumot építeni, ily gyalázatos expressioval: „*Ubi preces suas possint detonare.*“ Hozzá tevéen hogy reá érkehetnek a lakosok, mivel a Cápaltalannak csak 12 napot szolgálnak; de a mellett elhallgattatik, hogy Taxát fizetnek esztendőnként flor. 348, mindenkiből valamit a föld terem dézmát adnak. Ezeket kivül! 220 iteze vaját, 296 tyukot, csirkét, 16 ludat, 9 pulykát. Ő Felsége Cassájába fizetnek holnaponként flor. 215, ad Cassam domesticam — mely hol egy, hol másfél, hol két holnaponként incassáltatik flor. 215. Ezenkívül most is a Contractio szerint főtisztel egy Compániának circiter harmadrésze illocáltatik. Mennyi azon kívül hidak reparatiójára, és más Ns. vármegye parancsolatjából véghezvinni elmulhatlan vecturájuk, költségük, munkájuk, mellyek nyilván bizonyítják hogy elégtelenek legyenek templom építésére.

De az is világos, hogy a T. Nemes Cápaltalannak szüksége a templomra nincsen, mert Szalacson egy Contribuens és közönséges terhviselő lakos sincsen rom. Catholikus. Amely Dominiális tiszt, hajdu vagy afféle vagyon, kevés számból áll és azoknak devotiójokra rendeltetett hely vagyon, melyben számosabban is Istent szolgálhatják, valamint az eddig is meglehetett. A szegény református lakosok terhes költséggel, fáradsággal ottan ottan reparálták, Conserválták a templomot nevezetes summát tevő pénzen szerzették a harangokat, ő Felsége aerariumát hűségesen segítik, minden közönséges terhet gyakran erejek fölött hordoznak.

Vannak azért alázatos és teljes reménységgel ő Felsége kegyelmességéhez, hogy oly számos lelkeket

eddig általuk conservált Isten házából megfosztatni és elszéledésre kényszeríttetni nem engedi. Ha netalán a T. Cápaltalan instántiájában emlékezet volna arról, mintha az ur Canonok Ujváry ur visitatiójakor* opponáltak volna magukat, az mi ezen dolgot illeti, az nyilván van, hogy magukat a visitationak nem opponáltak; hanem említett Ujvári uram előtt — fenyegetvén a templomnak elvételével — annak oltalmára gyűltek volt a lakosok a templom környékére, és ámbár semmit nem vétettek: mindazonáltal sokan tömlöcözést szenvedtek, mindaddig míg Szalacsiak instántiájára Ő Felsége kegyelmesen parancsolt Nemes Bihar vármegyének, hogy a Cásust investigálván, ha ártatlanok bocsáttassanak el a rabságból. Nyilvánvaló is lett ártatlanságuk, el is bocsáttattak sok szenvedés után; egyet még is, jó Contribuens gazdát, annak utánna nagy kárral és vexával Nemes Cápaltalan udvarbirája kihajtatott a helységről s Erdélyhez tartozó vármegyébe kényszerített lakásra menni. Sok izben folyamodott Nemes Bihar vármegyéhez protectióért, de haszontalan, holott Ő Felsége aerariuma s a helység kárával. Ok nélkül földes ur sem hajthatná ki a Contribuentst, mert az olyannak terhe a több lakosok nyakában marad. Megírt méltatlan szenvedéseket és azon Contribuensnek kihajtását is méltó Ő Felsége kegyelmes színe eleibe terjeszteni. Kérjük is az urat, nagy jó urunkat stb.

Szalacsi hely. Confession levő birák és lakosok közönségesen.

Közli *Földváry László*.

* Lásd Debr. Prot. Lap 1899.

105. lapján azt mondja Eötvösről, hogy ez még 1848-ban „határozottan azt tervezte, azt sürgette, hogy a községi, vagy állami költségen felekezetek szerint nyitassanak az iskolák s az országos erővel felállítandó tanítóképezdek is osztassanak meg a felekezetek közt.“ Az 1848: 20. t. c. 3. §. kétségen kívül az osztóigazság szabadelvű felfogásával a felekezeteket álladalmi költséggel rendeli segíteni iskoláik fentartásában. Husz év múlva, az 1868. évi népiskolai törvény burkoltan: lehetetlen követelmények szeme szöktében tett felállításával, a szegény protestáns felekezeteknek segély nélkül versenyre hívásával, a protestáns iskolák nyakára készült Szelepesényi-Kolonics gyártotta hurkot vetni. Szándékosan mondom a prot. iskolákat, mert lentebb kiténik, hogy az 1868. évi 38. t. c. egydül ezeket ölte volna meg, ha tervezői számítása sikerül, a minthogy törvény nélkül, állami pénz hiányában magán uton most is ezek ellen folyik a hajszá, szándékos, vagy tudatlanság szülte nemzetgyilkoló örült politikából.

Készséggel elismerem, hogy a népoktatási törvény tervezőinek, különösen egy olyan eszményi gondolkozású államférfiúnak, a milyen b. Eötvös volt, egy magasabb eszmény, t. i. a magyar nemzeti állam képe élt lelkökben; megengedem, hogy a népoktatás államosítását sürgető, ohajtó politikusok és más gondolkodó emberek lelkében ma is tisztán csak az erős, egységes nemzeti állam gondolata él. De éppen azoktól, a kik kormányzásra vannak hivatva, vagy szellemök erejével irányt adni, vezetni képesek, megkövetelheti ugyancsak az ő lelkökben is élő magasabb érdek, hogyha a gyakorlati élet nem igazolja az ő lelkök eszményét, azt feladják és elfogadják az életképes eszközt az eszmény megvalósításához. Ime pedig 34 esztendő a magyar nemzeti állam megerősítésére, e hazában a magyar nyelv és magyarság terjesztésére, a magyar nemzeti szellemben nevelés előmozdítására alkalmas eszköznek az állami iskoláztatást nem igazolta. Ezt a kik nyitott szemmel járnak a nemzetiségek lakta vidékeken, p. o. Erdélyben, régen látják; a napokban pedig ha nyíltan bevallva nem is, de könyvben ismertetett el a legilletékesebb helyről. E cikk megírása után jelent meg a közokt. miniszter rendelete a tanfelügyelőségekhez a magyar nyelv hathatósabb tanítása érdekében. Ez is az általam irtakat igazolja. Nevezesen Halász Ferencz a közoktatási miniszteriumban a népoktatásügy vezetője „az állami népoktatás“ című könyvében megdöbbenően szomorú adatokkal mutogatja a magyarosodás csekély haladását, annyira, hogy a lapokban kétségbeesett felkiáltásokat olvashattunk e könyv megjelenése után, hogy „Magyarország nem magyar.“ Pedig ugy-e voltak a népoktatási törvény megalkotása idején olyan vérmes reményűek, a kik néhány évtized alatt szerte e hazában állami iskolákat láttak, hol már hallották prófétai fülel az oláh, szász, szerb, tót stb. gyermek ajkáról a magyar nyelven tett ünnepélyes vallástételt, hogy „magyar vagyok“, a Hymnust és Szózatot és minden hazafias dalokat, és látták testvéri szeretben mint magyar hazafiakat egybeolvadni a nációkat a magyar nemzettel? És mit látnak? Azt, hogy szász, oláh, szerb, sváb stb. magyar állam- és nemzetellenes tiltott könyvekből nyíltan és megszűnés nélkül nevelnek saját iskoláikban magyar gyűlöletben, terjesztik, szítják a magyar állam egységét felbontó, sőt a magyar nemzetet kiűrt szellemet. Mert ime nemcsak állami iskoláztatás, de még állami felügyelet, ellenőrzés sincs. És vajon miért nincs a nemzetiségek közt állami iskoláztatás? Két okból. Az első az, hogy a nemzetiségek iskoláikat soha

fel nem adják, hanem vagy építenek versenyre hívván romániai pénzen modern, palotaszerű iskolákat, a mint látjuk Brassó és Szeben megyében; vagy hallatlan erőlködéssel, még csalással is fentartják silány iskoláikat. Ilyen eset van Harasztoson (de sok más helyen is) a hol a 200 családból álló reformátusságnak állami iskolája van; a 2 felekezetre oszló és legfeljebb 70 családot alkotó oláhság iskolát tart fenn úgy, hogy évről évre kimutatja papíron a 300 forint tanítói fizetést, de azt évről évre ki nem adja; tanítója, iskolája mégis mindig van; azt fentartja olyan vad nemzeti szellemben, hogy p. o. a múlt évben egy magyar érzelmű tanítója ellen a pópa a népet annyira felűdta ingerelni, hogy egy napon valami keresett ürügy alatt bent az iskolában a pap jelenlétében megverte egy ember a tanítót. Vagyis az egységes magyar nemzeti nevelés megerősítésére hivatott állami iskolai törvény fennállásának 4-ik évtizedében a nemzetiségi törekvések, a magyar állam felbontására irányuló támadások tüze féktelen lánggal lobog, a közös iskoláknak, a melyek ott nincsenek, a hol kellene, nem sikerült közszellemet teremteni a magyar és a nemzetiségek közt. Hanem ige-nis sikerült ott, a hol volt, — megbontani az egyetértést, a békét, — de erről majd lentebb beszélek. Most még az állami iskolák elégtelenségének 2-ik okát kell megmondanom. Ez nem más, mint hazánk nyomorult vagyoni helyzete, illetőleg a közoktatási tárca koldus volta. Hallatlan ez és megfoghatatlan, hogy ilyen szegény lévén, miért erőlködik a közoktatási kormány a protestáns egyházakban minden áron államosítani, holott saját iskoláit nem tudja a kívánalmaknak megfelelően berendezni; nemcsak, de falukon ezek az iskolák felszerelés dolgában ott sem állnak, a hol az alföldi református iskolák, sőt azt mondom, hogy e tárca keretében történnék olyan szegyenletes *megetakarítások* (!) a mik ha prot. egyházainkban fordulnának elő. aligha végződhetnének a nyilvános meghurcoltatás botránya nélkül. Tájékoztatóul néhány példát. Nem sok állami iskolát láttam az igaz. De a melyeket láttam, azokban egy-egy rongyos térképen kívül semmi felszerelés nincs. Az ismétlő iskolákban ma már természetint is kell tanítani. Állami iskolai gondnokságok évről évre megnyitják költségvetéseikben a természettani eszközök beszerzése iránti kérésöket. „Fedezet hiányában“ a közoktatási miniszteriumban következetesen mindig elutasítatnak. Az állami népiskolai „*Utasítás*“ „mosakodó, ruhaszoba, tanterem előcsarnoka“ stb. tárgyakról beszél és vannak iskolák, melyekben a tanító és gyermekek kalapja és ruhái számára egy nyomorult fogas nincs. Felekezeti iskolákban az állam egy tanító keze alatt nem akar tűrni többet 80 gyermeknél; állami iskolában is tudok 100-nál többet. Itt-ott lakást ad az állam legalább az igazgató tanítónak. Tudok esetet, a hol a gondnokság évről évre rimázkodik a miniszteriumnál egy rongy kamaráért — (pincét még említeni sem mer) a tanítói lakásnál — és a kérés évről évre „fedezet“ hiányában elutasítatik. Az állam kinevez helyettes tanítókat és a nagy szünidőre nem ad nekik fizetést. Az állam kinevez helyettes tanítói minőségben, de egy év múlva állandósítás ígéretével (az ígéret a kinevezési okmányban benne van) egy urat tanítónak; és az év elteltével az állandósítást „fedezet hiányában“ megtagadja. Egy iskolától évközben egy tanító elmegy; az osztály növendékeit a többi 4 között felosztják, de fizetésfelosztásról szó sincs! Hát ezek é a rózsás állapotok, a melyek után a felekezeti tanítók olyan nagyon áhitoznak? A magas kormány még azt

is megteszi, hogy lelkésznek a vallástanításért tisztelet-díjat utal és nem adja meg. Én az 1900/901. iskolai évről, tehát esztendő eltelte után, minisztériumhoz, tanfelügyelőhöz, vármegyei közigazgatási bizottsághoz tett 6—7 sürgetésem dacára nem kapom meg vallástanítói díjamat Harasztosról. De ne mondjunk többet, csak azt, hogy az állam nem adhat, vagy nem akar adni 400 forintnál magasabb fizetést tanítóknak, holott 4 elemi osztály végzése után az állami gépgyárban ingyen kitanított géplakatosok az állammal kereshetnek 7—800 forintot; a 400 forintot pedig írni olvasni tudással hivatalosok is elérhetik.

Már most tehát ha a nemzetiségekkel az állami iskolákat elfogadtatni nem tudják, azokat magyar szellemben nem nevelhetik, köztük nemzeti nevelés által a magyar álameszmének híveket, a magyarok barátokat szerezni nem tudnak, de meg ha meglehetne is őket nyerni, pénze az államnak annyi iskola felállítására nincs: mi oka lehet annak az alattomos munkának, melyvel állami közegek a protestánsokat csábítgatják iskoláik feladására! Előttem ez az ok kétségtelen és nagyon aggasztó. Mert ez az ok mig egy általában nem az egységes magyar nemzeti állam kiépítése, a magyarság megerősítése, a mint azt imént mutogattam, de még csak nem is a tanítás (a népnevelésről nem is szólok, mert hiszen mig a közoktatás mostani vezetőjének az agyában ezerszámra kerengenek a népnevelés emelésének szép gondolatai, addig az ő tanítói épen úgy nem nevelnek, mint az egyetemi tanárok; az állami tanító urak ma „előadásokat tartanak“) színvonalának emelése; mert Padrah Sándorral én is bizonyosságot tehetek a feől, hogy az állami iskolák a nagy általánosságban nem érik el az alföldi ref. felekezeti iskolák színvonalát. És ez nagyon természetes. Mert e felekezeti iskolák felügyelet, ellenőrzés alatt állnak, de az államiak a szó teljes értelmében ellenőrzetlenek, annyira, hogy ma a föld kerekéségén több ilyen intézmény nincs. Nevezetesen, az állami tanítósnak az általuk mérhetetlenül gyűlölt „nem szakfelügyelet“ ellen folytatott kitartó heves támadása kemény harca elérte azt az eredményt, hogy a mult évben kiadott miniszteri „Utasítás“ teljesen kivieszi az állami iskolákat a helyi, tehát közvetlen felügyelet, ellenőrzés alól, a minnek legsattánósabb bizonyossága, mint az elért nagy szabadság eredménye, az az erélyes kijelentés: „Nekünk többé az Isten se parancsol“. És teljesen igazuk van. Mert az „Utasítás“ meghagyja ugyan a gondnokságokat és azoknál a látogatás jogát és kötelezettségét; a mely látogatás alatt az azt teljesítő gondnoksági tag a látogatónönyvbe bejegyezheti, hogy vajjon a tanítót ott találta é és órarend szerint foglalkozott-e: de a mennyiben sem itt, egy látogatást végző gondnoksági tag sem, sem az év végi vizsgákon azoknak bevégezésével a jelenlevő gondnoksági elnök, a kit oda ültetnek mint egy gépet a gyermekek szőlítgatására, véleményt teljességgel nem nyilváníthat, nemcsak hanem a vég-eredményt megbeszélő tanítótestületi értekezleten jelen lenni joga sincs; úgyhogy a mint az utolsó tantárgyból az utolsó gyermeket felszólította, veheti a kalapját és mehet, a tantestület tehát önmaga mond működése felett bírálatot (!), érezvén a gondnokság és közön-ség, hogy a tanítósnak ezen feltétlen függ. tlenítésével minden szálát elmetszettek, mely az iskolákat a közön-séghez fűzi és nem érezvén azokat immára magáéinak, nem érdeklődik iránta, minthogy — sajnos! — a mi közön-ségünk, ur és nép egyformán, meglehetősen közön-bős az iskolaügy iránt; évközben a gondnoksági

tagok az iskolákat, év végén a nagy közön-ség a vizsgákat teljességgel nem látogatja, tehát még csak így közvetve sem ellenőrzi. Teljességgel nem ismeri pedig az emberi természetet az, aki bárhol, bármely intézménynél az ellenőrzést feleslegesnek tartja. Gondoljuk el csak, hogy kijön az iskolából és teljesen független, szabad életet talál a 18—20 éves gyermekember, ön-állóvá lesz a legveszélyesebb mértékben, állami hivatalnokká (ez ma nagy szó) az, a kinek magának is vezetésre, irányításra, fékezésre igen igen nagy szüksége lenne, hiszen kortársai más pályákon még éveig ülnek tanáraik lábainál, nem érzi soha egy percre sem azt az alárendeltséget, függést, mely a hevesvérű, elbizakodottságra hajlandó ifjut kint az életben egyedül képes oda törni és sokszor sok évek alatt, mig meggyőződik, hogy annak akarata áll, a kinek kenyerét eszi, a hol megéri, hogy a társadalomban, hivatalokban korlátok állnak az akaratnak a végletekig érvényesítése előtt, hogy nemcsak jogai, de kötelességei is vannak; most még vegyük figyelembe azt a különben tiszteletre méltó és dicséretes összetartást, mely az állami tanítósnak főképen érdekeiknek, vagy tekintélyöknek képzelt sérelme esetén gyűjti erős táborba és egyesíti különösen a papok elleni gyűlöletben, a kiket legkevésbé akarnak túrni a gondnokságokban, holott a legtöbb helyen ez az egyetlen intelligens, ámbár „nem szak“-ember: ha ceket meggondoljuk, semmi kétsége sem maradhat senkinek a feől, hogy az iskoláknak mai ellenőrizetlen állapota jóra nem vezethet. Hogy nem vezet, azt én tapasztalásból is tudom. Nem vezet még a tanítás sikerét tekintve sem. Hát ha még a másik és pedig sokkal fontosabb feladatát vesszük a népoktatásnak, t. i. a népnevelést? Mi a nevelésnek utja, eszköze? A ráhatás. Lehet-e erről szó az állami tanítóknál?... Szórványosan, egy-egy emelkedettebb gondolkozásu embernél igen; de a nagy tömegnél teljességgel nem. Mert az állami tanító állami hivatalnok, a kinek, fizetését az államtól kapván, semmi köze a paraszthoz. Az állami hivatalnoknak Magyarországon az a nép, mely véres verejtékével keresi meg az ő évi fizetését, kenyerét, „marha, buta paraszt“, a kit csak csufolni, szidni lehet, de érettök, szellemi, vagy anyagi haladásukért valamit tenni nem vagyunk kötelezve. Az állami tanítósnak tulnyomó nagyrésze magát a néptől szellemben, szeretetben teljesen elkülöníti, légmentesen elzárja, vele nem érintkezik, azt nem szereti, sőt megvetését, gyűlöletét iránta kimutatja, vagy nyíltan kimondja; viszont a nép is a tanítókat a magáéinak nem érzi, azokkal még az Isten házában sem érintkezik, mert oda a tanító urak nem járnak; gyermekei miatt még inkább fél is tőlök. Nevelésről ilyen viszonyok között, hol nincs szeretet, szeretetteljes ráhatás, nem beszélhetünk.

Kinek, vagy miért kell hát a ref. iskolák államosítása? Most már rátérek e kérdésre.

Nagy István.

TANÜGY.

Az országos ev. reform. tanáregyesületi választmány fölterjesztése az egyetemes Konventhez, az egyházi törvények revisiója tárgyában.

Főtiszteletű és Nagyméltóságú Konvent!

Az országos református tanáregyesület Debrecenben tartott f. évi első közgyűlésének 23-ik számú határozatával megbizta az egyesület választmányát, hogy

egyházi törvényeinknek a legközelebbi törvényhozó zsinat által eszközözendő revisiója alkalmából e törvények köznevelési és közoktatási részének a viszonyokhoz mért átalakítása tárgyában s a ref. tanárság közjogi helyzetének szabatosabb körvonalozása, valamint általában a tanító és tanári testületeknek egyházi hatóságainkkal bensőbb kapcsolatba való hozatala érdekében intézzen fölterjesztést a Főtiszteletű és Nagyméltóságú Konventhez.

E megbízatás következtében egyházi törvényeinket a maguk egészében átnézvén, van szerencsénk e törvények módosítására vonatkozó javaslatainkat a Főtiszteletű és Nagyméltóságú Konvent zsinati előkészítő bizottságaihoz teljes tisztelettel s azon kérelemmel fölterjeszteni, hogy e munkálatunkat az egyetemes Konvent legközelebbi gyűlésének határozatához képest nagybecsű figyelmükre méltatni, indítványaikba befoglalni és elfogadásra ajánlani méltóztassanak.

Munkálatunkat egységes alakban terjesztjük fel a Főtiszteletű és Nagyméltóságú Konventnek mindahárom törvényesoport átnézésére kiküldött szakbizottsághoz, hogy a módosítást célzó elveink és törekvéseink együttesen legyenek szemlélhetők. Egyes javaslataink különben is más-más törvényesoportra utalnak át, ott kodificálandó elvekben gyökereznek és így csak együttesen érthetők meg.

Törvénykönyvünk lehető teljességét, tiszta és világos rendelkezéseit tartván szem előtt, javaslatainkban az egyes törvénycikkek csekélyebb, de a valóságnak megfelelőbb s kifejezésteljesebb átalakításaira, sőt a mondatok helyesebb, magyarosabb szerkesztésére is kiterjeszkedtünk. Általán véve az egész közoktatásügyre s annak tényezőire úgy az alsó, mint a közép- és felsőfokon tekintettel voltunk s arra törekedtünk, hogy munkálatunk összes felekezeti tanügyünket, egységes elvektől vezéreltetve, felölelje.

Kiváló sulyt helyeztünk arra, hogy a *törvények minden pontjukban közmegnyugvást* keltsenek, továbbá, hogy azon szoros kapcsolatnál fogva, mely évszázadok által szentesítve egyházi törvényeink 3. §. értelmében reformált alsó, közép és felső iskoláink és egyházunk között létezik, úgy a *különböző egyházi hatóságok, mint a köznevelés és közoktatás eszközlésére elhívott testületek mindkét részről az összes fokozatokon méltányos és igazságos törvények által vezetettve* munkálják egyházunk veteményes kertjeinek, az iskoláknak virágzását.

Javaslatunkat minden pontban külön megokolni feleslegesnek és szükségtelennek tartjuk. Több pótlás, átalakítás, esetleg új javaslat nem egyéb, mint az újabb tanügyi fejleményeknek, létező állapotoknak és gyakorlatnak törvénybeigatása, itt-ott iránybeli módosítás. Mindezek önmaguktól érthetők s így megokolásra nem szorulnak. Indokolásunk tehát csak a lényegesebb változtatásokra és jelentősebb javaslatokra terjed ki.

Ezeknek előrebocsátása után javaslatainkat, csoportok szerint, a következőkben terjesztjük elő:

I-ső Csoport.

Egyházsalkotmány.

21. §. a) . . . és esetleg felső népiskolák vagy polgári iskolák rendes tanítói.

a) *utolsó pontja*: A hol az egyház által fentartott tanító- és tanítónőképző, gymnasium, felsőbb leányiskola, jogakadémia és theologiai akadémia is van, ezen tanintézetek igazgatói hivatalból tagjai a presbyteriumnak; ezeken kívül az egyes intézetek tanári testü-

letei egy-egy képviselőt küldenek saját kebelökből a presbyteriumba.

36. §. e) . . . és a tanítótestületnek 20 rendes tanító állomásig két, 50 ig négy, azontul hat képviselője.

41. §. J) A népiskolák és az egyházmegyék által fentartott középiskolák feletti felügyelet . . .

45. §. d) A theologiai akadémiák, jogakadémiák, főgymnasiumok, tanító- és tanítónőképzők, felsőbb leányiskolák tanárkarainak egy-egy választott képviselője. Az összes nem teljes gymnasiumok tanárkarainak pedig együtt egy képviselője.

e) Minden egyházmegye tanítótestületének egy-egy képviselője.

50. §. g) Az egyházkerületi tanügyről intézkedik s e végből szakbizottságot alkot, ezeknek hatáskörét megállapítja s jelentéseiket tárgyalja.

53. §. Áll összesen 44 tagból, kik közül 10-en, nevezetesen minden egyházkerület püspöke, az erdélyi egyházkerületnek hivatalára legidősebb főgondnoka, a többi egyházkerületnek főgondnokai hivataluknál fogva tagjai a konventnek; 28 tagot pedig, felerészben egyháziak, felerészben világiak közül, az egyházkerületi közgyűlés 3 évre terjedő megbizatással választ a következő arány szerint: a tiszántuli kerület 8-af; a dunamelléki és erdélyi 6—6-ot; a dunántuli és tiszáninneni 4—4-et. Ezenkívül a tiszántuli egyházkerület két, a többi egyházkerület pedig 1—1 tanárt küld a konventre szintén 3 évi megbizással. Mindenik egyházkerület, a szükséghez képest még póttagokat is választ.

58. §. k) . . . segédközége az egyetemes tanügyi bizottság, mely a konvent elé minden tanügyi kérdésben véleményt és javaslatot terjeszt.

65. §. A zsinaton összesen 120 személy képviseli a magyar reformált egyházat . . .

2. Az egyházkerületek főiskoláinak, gymnasiumainak, felsőbb leányiskoláinak, tanító- és tanítónőképző intézeteinek képviselői.

66. §. második kikezdés. Ezenfelül a iőiskolák, gymnasiumok, felső leányiskolák, tanító- és tanítónőképzők részéről a tiszántuli egyházkerületben 4; a dunamelléki és erdélyi kerületben 3—3; a dunántuli és tiszáninneni kerületben 2—2 képviselőt választanak az illető tanintézetek tanárkarai együttesen saját kebelökből.

101. §. Cim: A tanítókról és tanítónőkről. §. A tanítói tanítónői pályára lépő egyének reformált vallásuak, egyházas, szelid és feddhetetlen előéletűek legyenek. Hivatalukra a rendes tanítók és tanítónők az iskolaszék ajánlatára a fentartótestület által élethosszig választatnak, meghívás vagy pályázat útján a jelen törvény 422, 423 és 424. §§-aiban foglalt képesítettség feltétele mellett. A meghívás csak akkor eszközölhető, ha a választásra jogosított testületnek legalább $\frac{2}{3}$ -ada egy egyénben állapodik meg. (199. §.)

A tanító- és tanítónőválasztás módzatait részletesen az egyházkerületek, a tanítótestületek meghallgatásával, szabályrendeletileg állapítják meg.

A megválasztott tanítót és tanítónőt az egyházmegye erősíti meg hivatalában, melyből csupán erkölcsi kihágás, sulyos kötelelességmulasztás vagy büntény miatt mozdíthatók el. Büntény esetén a polgári bíróság ítélete bevárando, de már a vizsgálat megindítása után felfüggeszthető hivatalától az illető tanító.

102. §. . . . utmutatásai szerint oktatni; a tanítás mellett tanítványaik vallás-erkölcsi életére is kiváló gondot kell fordítaniok. Kötelesek a népiskolai hatóságok rendeleteinek és utasításainak mindenben engedel-

meskedni. Az iskolai időszak alatt az iskolaszéki elnök tudta nélkül az egyházból egy napra se távozhatnak el. A lelkészek iránt, a tisztelet és függés mellett, szeretettel kell viseltetniök.

Magán és családi életökben a valóságosság, egyháziasság és erkölcsiség ápolásában jópéldával tartoznak előljárni. A politikai pártküzdelemben előforduló tüntetésektől óvakodjanak.

108. §. A tanárok protestáns vallásuak, fedhetetlen erkölcsűek, egyházi életük legyenek és szakudományaikban a tudomány fejlődésével folyton előbbhaladjanak.

Hivatalukra a rendes tanárok, a illető tanári kar meghalgtásával és ajánlatára a fentartótestület által élethosszig választatnak meghívás vagy pályázat útján a jelen törvény köznevelési és közoktatási csoportjában foglalt képesíttség föltétele mellett. A meghívás csak akkor eszközölhető, ha a választásra jogosított testületnek legalább $\frac{2}{3}$ -ada egy egyénben állapodik meg. (199. §.)

A tanárválasztás módozatait részletesen az egyházkerületek a tanári testületek meghallgatása után szabályrendelettel állapítják meg.

A megválasztott tanárokat az egyházkerület erősíti meg hivatalukban, melyből csupán erkölcsi kihágás, súlyos köteleességmulasztás vagy büntény miatt mozdíthatók el. Büntény esetén a polgári bíróság ítélete bevárando, de már a vizsgálat megindítása után felfüggeszthető hivatalától az illető tanár.

A tanárok nyugdíjazása, özvegyeik és árváik segélyezése az 1894. évi XXVII. t.-c. alapján az országos tanári nyugdíjintézet útján történik. Amely tanintézet nem lép be az országos tanári nyugdíjintézetbe, az ily tanintézet fentartó testülete legalább olyan nyugdíjat tartozik biztosítani tanárainak, olyan gyámdíjat a tanárok özvegyeinek és gyermekeiknek, amilyet az országos tanári nyugdíjintézet kötelekébe levő tanárok s özvegyeik és árváik élveznek.

109. §. Hivatalukban kötelesek lelkiismeretes pontossággal eljárni, a megszabott tanórákat pontosan megtartani, az iskolai hatóságok által megállapított tanterv és tantervi utasítások alapján tanítani, a tanulók osztályzatát mindenkor lelkiismeretesen megállapítani, az iskolai belrendtartási szabályokhoz alkalmazkodni. A tanítás mellett kiváló gondot fordítsanak az ifjuság valláserkölcsei és egyházi nevelésére; tanítványakkal szelíden bánjanak s őket a tanítási órákon kívül is szeretettel gondozzák.

E főbb elvek alapján a tanárok hatáskörét, magukviselését s eljárását részletesen a konvent által a tanári testületek meghallgatása után kibocsátandó szolgálati szabályzat (tanári pragmatika) állapítja meg.

173. §. A főgondnok az egyes egyházközségek presbyteriumainak s a közép- és főiskolák tanártestületeinek szavazatai által . . .

176. §. . . az anyaegyházközségek presbyteriumai s a közép- és főiskolák tanári testületeinek szavazatai által egy püspök választatik.

Indokolás.

21. §. a) Javaslatunk prot. egyházalkotmányunk sarkalatos elvén, t. i. az egyház egyetemét alkotó tényezőknek összes egyházi szervezetünkben való méltányos képviselésén alapszik. A tanárság csak az első, 1881-ik évi alkotmányozó zsinat óta is, főleg az 1883-ik évi középiskolai törvény életbeléptetésével és azóta a közép- és főiskolai tanügy folytonos emelkedése következtében, rendkívül megszaporodott s ma

már mintegy 400 tagból álló, hatalmas erkölcsi és szellemi erőt képviselő testület működik az egyház egyetemében. E testület intelligenciájának kellő értékesítése a különböző egyházi hatóságokban nemcsak a méltányosság, hanem a jól felfogott közérdek követelménye is. A presbyteriumnak csak előnyére lehet, ha az eddiginél nagyobb mértékben folyhat be az egyház ügyeinek vezetésébe a maga intellektuális erejével a tanárság. De meg az egyház és iskolák közötti szoros kapcsolat is megkívánja, hogy a tanárok a különböző egyházi hatóságokban számuknak és képzettségüknek megfelelő, méltányos képviseletet nyerjenek.

36. §. e) Anomáliának tartjuk, hogy a nagyszámu, sok erkölcsi és szellemi erőt képviselő egyházi életünkben fontos hivatásu és nagy szolgálatokat végző tanítótestületnek a törvény csak az alsóbb egyházi hatóságokban (presbyterium, egyházmegye) ad képviseleti jogot, az egyházkerületen pedig ezt tőle teljesen megvonja. Ilyen méltatlan mellőztetésnek egyházi törvénykönyvünkben tovább fennmaradni nem lehet. De a tanítótestület számára, műveltségére és hivatására tekintettel nem tartjuk elegendőnek annak egyházmegyei képviseletét sem. E hiányok megszüntetését óhajtjuk a jelen §-hoz, valamint a 45. §. e) pontjához tett javaslatunkkal elérni.

41. §. l) Egyházi törvényünk 483. §-a szerint a gymnasium, mint a 405. §. 3. pontja értelmében egyetlen középiskola feletti felügyeletről az egyházkerület intézkedik. Ezzel ellentétben nem állhat a jelen §. Ugyanazért a benne előforduló, általánosító s ennek folytán félreértésre alkalmat szolgáltató „esetleg” szót megfelelő, világos kifejezéssel kell helyettesíteni. Az egyházmegye ugyanis felügyel az általa fentartott középiskolákra (minő pl. a csurgói főgymnasium), tehát ily értelemben kell a törvényt megváltoztatnunk.

45. §. e) E javaslatunk csak annyiban tér el a jelen törvénytől, hogy az újabb tanügyi fejleményeknek és állapotoknak megfelelően minden létező s felsőbbfokú iskola nem tanárkarainak képviseleti jogot óhajtunk a 21. §-hoz csatolt indokolásnak értelmében biztosítani.

50. §. g) Javaslatunk által e pontot egyszerűsíteni s a valóságnak megfelelően cikkelyezni kívánjuk, amennyiben az egyházkerület nemcsak egy, hanem két tanügyi bizottságot is választ, melynek azonban szervezetről és hatásköréről a köznevelési és közoktatási csoportban van szó (451. és 484. §. után új §.)

53. §. A tanárságnak eddig a konventen képviselete nem volt, de a 21. §-hoz csatolt indokolásunk az összes fórumokban való lehető méltányos képviseletét evidenssé teszi. A konventen tantervet állapítanak meg, a tanügyre nézve életbevágó kérdésekben intézkednek, azért szükséges, hogy abban a testületben szakferfiak is legyenek. A tanárképviselek tervezett számát a konventnek szűkre szabott köre magyarázza. A tiszántuli egyházkerület tanári testületének nagyobb képviseletét, azt hisszük, nem kell indokolnunk akkor, amikor e kerületben 10 gymnasium, egy tanító, egy tanítónőképző és egy felsőbb leányiskola, meg két főiskola van, míg a többi kerület egy főiskolája mellett középiskoláink száma 2—7.

65. és 66. §§. Az egyházkerületek gyülekezetei által választandó zsinati képviselők számát — legalább megközelítőleg — a lélekszámra alapítja a törvény, ellenben a tanárképviselek létszámának megszabásánál nincsen tekintet a képviseltek számára. A méltányosságot és az ezen támasztható jogos igényeket kívánjuk

tehát jelen javaslatunkkal kielégíteni. Erre alapul szolgál nekünk a mostani, következő helyzet: 1., a dunántúli egyházkerületben van 1 theol. akadémia és 2 főgymnasium; 2., a tiszáninneni egyházkerületben 1 theol. és 1 jogakadémia, 2 egész és egy fél főgymnasium; 3., a dunamelléki egyházkerületben 1 theol. és 1 jogakadémia, 1 tanítóképző, 4 teljes és 2 nemteljes gymnasium; 4., az erdélyi egyházkerületben 1 theol. akadémia, egy tanítóképző és 7 főgymnasium; 5., a tiszántúli egyházkerületben 1 theol. és 2 jogakadémia, 1 tanító- és 1 tanítónőképző, 7 teljes, 3 nem teljes (de kiegészülő-félben levő) gymnasium és 1 felsőbb leánynevelő intézet.

101. §. A tanítók alsóbb fokon ugyanazon hivatali és munkakört töltik be, mint a tanárok felsőbb fokon. E §-t tehát épen azon formában kívánjuk törvénybe iktatni, mint a tanárokról vonatkozó 108. §-t. Amint a lelkészi állást a jelen törvény 199–204. §§-ai szerint meghívás útján is lehet tölteni, úgy kívánjuk a meghívás jogát az iskolákat fenntartó testületekre is jelen §-ban a tanítói és tanítónői, a 108. §-ban pedig a tanári állások betöltésénél kiterjeszteni. Kiváló tanerőknek meghívás útján való megnyerése minden intézetnek érdekében áll. Ily tanerők a pályázattól sokszor vonakodnak.

Kivánatosnak tartjuk, hogy a miként a lelkészválasztást a zsinat törvényileg szabályozta, úgy a tanítói és tanári választások módzataira is részletes szabályzatot dolgozzanak ki az egyházkerületek, mert hiszen ezeknél is éppen úgy fordulhatnak elő korteskedések, visszaélések stb., mint a lelkészválasztásnál. Tudunkkal egyes egyházkerületekben, legalább a tanítóválasztásokra, eddig is voltak ilyen szabályzatok.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Alapítvány.** Lapunk zártakor vettük a tudósítást arról, hogy a n.-szalontai egyházmegye gondnoka gróf Tisza István a geszti ev. reform. egyháznak megfelelő felszereléssel ellátott s beépített telket ajándékozott óvodai célra s fenntartására 30,000 koronás alapítványt tett. A részletekről lapunk jövő számában fogunk megemlékezni; a messze jövőbe látó nemes rendeltetésű alapítvány tételéért a legnagyobb elismerés illeti az alapítót.

— **Mételyezés.** A bécsi iskolás gyermekeknél közkézen forog a „Das Waisenkind“ című klerikális heti folyóirat. Alig van gyermek, a kinek alkalma ne lenne e butító betűhalmaz mérgehez hozzá jutni. A legutóbbi szám gyermekpredikációt közöl, mely dr. Luther Mártonnak a hatodik parancsolathoz való viszonyáról elmélkedik. Okoskodásának menete az, hogy Jézus mondása szerint boldogok a kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják. És ime, Luther maga át lépte a hatodik parancsot, sőt azt nyilvánította, hogy valaki ezt a bünt ezerszer is elkövetheti. A lap még sok, itt fel nem sorolható, de ott néven nevezett erkölcstelen elveket tulajdonít Luthernek, s így végzi a beszédet: „Oh, ez borzasztó, nem tudom tovább folytatni. Végső szavaim hát ezek: semmi, a mi tisztátalan, el nem juthat az égbe, ezért el Luthertől, el Wartburgtól, el a protestantizmustól és térjünk XIII.

Leóhoz! Térjünk Rómához, a katolikus egyházhoz! Csak annyit jegyzünk meg, hogy a hol a gyermekek lelkét így mételyezik, ott nem ok nélkül fordulnak el hova-tovább erősebben a pápás egyháztól; s valóban kétségbeesett szalmaszálhoz való kapkodás és fejvesztés foghatta el a klerikaliskok lelkét, ha eszközök dolgában már itt tartanak!

— **Az olmützi érsek interdictuma.** Az olmützi érsek elaludt egy néhány századot, s papuralmi törekvéseiben a használt eszközökkel vissza megy arra az időre, midőn a pápai interdictum hangjától a kiskoru emberiség felve remegett. Az történt ugyanis, hogy az érsek ur az antiklerikális érzelmű Olmütz városán úgy töltötte bosszuját, hogy a várostól fenntartott tanítónőképző intézet növendékeinek katolikus hitoktatójától megvonta a misszió canonicát, vagyis eltiltotta a válásnak a nevezett intézetben való tanítását. Hát ez nem egyéb, mint a középkor interdictumának modern válfaja. A város a közoktatásügyi miniszteriumhoz fordult orvoslásért, abban a reményben, hogy a miniszter Kohn érseket a törvény iránti tiszteletre fogja kényszeríteni. De csalódott, mert a miniszter csak annyit tett, hogy a növendékeket a boroszlói püspökséghez tartozó Teschenbe küldte vizsgára, Kohn érseknek pedig semmi baja se történt. A historia élénk világot vet az ottani állapotokra. Eszünkbe jut megkérdezni, hogy a mikor a Szvetic-intézetbe járt ref. növendékeink vallásos oktatása éveken át szünetelt volt, nem valami ilyen interdictum alatt nyögtünk a kávinista Rómában? . . .

— **Lelkészválasztások.** Az erdélyi és tiszántúli egyházkerületek metropolisai lelkészválasztás előtt állanak. Debrecenből százával megy ki e hó 17-én külön vonaton a választók sokasága Hajdu-Szoboszlóra, hogy dr. Baltazár Dezsőt meghallgassa. A múlt vasárnapon is ugyanígy tettek. A *politikai párt* is kiakarja venni a maga részét s illetéktelenül újra beleavatkozik a lelkészválasztás ügyébe. Ugyanis, mint a helyi lapokból olvassuk, a függetlenségi politikai párt 10 tagu küldöttséget bízott meg a pályázók egy részének meghallgatásával. A h.-szoboszlói meghallgatásra a következő meghívó jutott kezünkhöz: „Bizonyára tudomása van a t. Cimnek arról, hogy ev. ref. egyházunkban Istenben boldogult nt. Némethy Lajos lelkész ur elhalálozása által megüresedett lelkészi állásra kik pályáztak. Gyülekezetünk ügyeit intéző presbyteriumunk bölcsessége úgy találta, hogy az idő rövidsége miatt a pályázók mindegyikének hivatalos jellegű meghallgatása kivihetetlen s e miatt a hivatalos meghallgatás mellőzésével teljesen a gyülekezet tagjainak tetszésére és szabad elhatározására bízta a pályázó uraknak meghallgatását. A pályázó lelkész urak közül Dr. Baltazár Dezső hajdu-szoboszlói lelkész urnak meghallgatására folyó hó 17-én, vagyis a legközelebbi vasárnapon többen kirándulni szándékoznak. A midőn ezt t. Cimeddel tudatni szerencsém van, egyttal felkérem, mint ev. ref. egyházunknak dicsőséges multu s jelenben vezérlő szellemű gyülekezetünknek egyik lelkes és buzgó tagját, hogy a Hajdu-Szoboszlóra kiránduló társasághoz csatlakozni s Dr. Baltazár Dezső egyik pályázó lelkész urat meghallgatásával megtisztelni sziveskedjék. Gyülekezés a vasuti állomásnál reggel 7 órakor, indulás külön vonaton vasárnap reggel $\frac{3}{8}$ órakor. Visszajövetelre indulás Hajdu-Szoboszlóról dé előtt 11 órakor, s megérkezés Debrecenbe $\frac{1}{2}$ 12 órakor. Szívélyes üdvözléssel lévén Debrecenben, 1902. aug. 12. Kész szolgája *Dr. Varga Lajos.*“ A másik metropolisban, Kolozsváron szintén lelkészválasztási mozgalmak vannak napirenden. Az erdélyi testvér-lap azonban a miatt panaszkodik, hogy az

egyházi adóhátralékosok nagy száma miatt aránytalanul kevesen vehetnek részt a választási jog gyakorlásában. Ha a mások bajából vigasztalást lehet meríteni: a kolozsváriak is vigasztalódhatnak a mi bajaink révén. Bizonyára jókora számú egyháztagnak marad ki Debrecenben is a szavazásra hivatottak közül; hiszen az egyházi adót nálunk is csak úgy felibe-harmadába szokták behajtani. A mulasztás pedig nem csak anyagi károsodással jár.

Tartalomjegyzék: Egyháztagság. Dr. Baltazár Dezső. — Tárcsa: Adalék. Földváry László. — Gondolatok egyházi törvényeink felett a közelgő zsinat alkalmából. Nagy István. — Tanügy: Az országos ev. reform. tanáregyesületi választmány fölterjesztése az egyetemes Konventhez, az egyházi törvények revidiója tárgyában. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat.

A turai segédlelkészi állásra, melyhez 500 azaz ötszáz korona fizetés, teljes ellátás van kötve, ezennel pályázatot nyitok. Az állás azonnal elfoglalható.

Tura, 1902. aug. 6. **Ssabó Zsigmond,**
ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A hajduböszörményi ev. ref. gymnásium igazgató tanácsa ez intézetnél a VII-ik osztály felállítására alkalmából egy a latin—német, esetleg latin—görög nyelv- és irodalom tanításával egybekötött helyettes tanári állást szervezett, melyre ezennel pályázatot hirdet.

Javadalmazás: 1600 korona, évnegyedes előleges részletekben az egyházi pénztárból kiszolgáltatva.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek, kik szabályszerűen felszerelt kérvényeiket (keresztlevél, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálati viszonyukat, védkötelezettségüket feltüntető bizonyítványaikat) folyó évi aug. 20-ig a gymn. igazgató tanácshoz címezve az igazgató tanács alólírott elnökéhez adják be.

A megválasztott — ha nem okleveles, oklevelének megszerzése után — állandósíttatása az ig. tanács intézkedésétől tétetik függővé.

Kelt a gymn. igazgató tanácsának 1902. aug. 4-én tartott üléséből.

Somossy Béla
főgondnok,
az ig. tanács elnöke.

Pályásati hirdetés.

A bihari ev. ref. egyházmegyébe kebelezett s halálozás folytán megürült n.-kerékii első osztályú lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. készpénz 68 k. 2. minden pártól egy öreg véka buza; k. b. 42 köböl, 3. minden pártól egy öreg véka zab; k. b. 42 köb. 4. 83 hold föld haszonélvezete a 1100 □ öl.

5. öt hold föld 2-szeri szántása; 6. 2 öltüzifa; 7. tejaváltás; 8. nádvátság; 9. örlés; 10. 15 hold kaszáló munkáltatása; 11. stóla; 12. kender és dinnyeföldvátság; 13. 2 köblös tengeri föld és megszántása.

Az állás összes értékelése 2902 k. 60 fill.

Pályázati határidő 1902. évi szeptember 30. mely időig a kellően felszerelt kérvények Szemes László h.-espereshez, Szent-Jánosra — u. p. Bors intézendők.

A megválasztandó lelkész állomását 1903. január 1-én köteles elfoglalni.

Debrecen, 1902. aug. 15.

a püspök helyett
Zsigmond Sándor,
egyházkerületi főjegyző.

Pályásat.

A Sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága pályázatot hirdet egy jogakadémiai tanszékre, a melynek tárgyai: 1. az alkotmányi és kormányzati politika; 2. a magyar közjog; 3. a nemzetközi jog; 4. bevezetés a jog- és államtudományokba. Heti óraszám: tíz.

Pályázhatnak oly református vallásu egyének, a kiknek a jogtudományból doktori, s aztán vagy a politikából, vagy a közjogból, vagy a nemzetközi jogból egyetemi magántanári képesítésük van; de pályázhatnak olyanok is, a kiknek ez az utóbbi képesítésük még nincs meg.

Teljes képesítéssel bíró tanár fizetése 4000 kor., melyből 3400 kor. törzsfizetés, 600 kor. lakásdíj; teljes képesítéssel nem bíró egyén, képesítése megszerzéseig, — a mire három évi határidőt kap, — rendkívüli tanár lesz, 3200 kor. fizetéssel, melyből 2600 kor., törzsfizetés, 600 kor. lakásdíj. A fizetés mindenik esetben öt ötéves korpótlékkal emelkedik; az első korpótlék 200 kor., a második, harmadik, negyedik 400—400 kor., az ötödik 600 kor., a teljes korpótlék tehát 2000 korona. A más tanintézetnél rendes vagy rendkívüli tanári állásban eltöltött évek egy nyugdíjjogosultság, mint a korpótlékok tekintetében beszámíttatnak.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja. Tanári állását 1902. október 1-én kell elfoglalnia; székfoglaló értekezését pedig 1903. szeptember 10-én tartja meg.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, életrajzi vázlattal, a védkötelezettség lerovását, a képesítést, az eddigi alkalmazást igazoló okmányokkal s esetleg az irodalmi működést feltüntető kimutatással felszerelve 1902. szept. 5-ig adandók be a főiskola akadémiai igazgatóságához.

Sárospatak, 1902. augusztus 7.

A főiskola igazgatósága.

Pályázat tanári állásra.

A kecskeméti áll. segély. ev. ref. főgymnásiumhoz az 1902—3-ik iskolai évre egy *természetrájk-vegytani*, esetleg *természetrájk-földrajzi* tanszékre pályázat nyittatik, melyre a kinevezés joga az államsegélyre vonatkozó szerződés értelmében, a fentartó testület ajánlatára a Nagyméltóságú m. kir. vall. és közokt. ügyi minisztériumot illeti.

Megjegyezzük, hogy a földrajzitanítás kötelezettsége még azon esetben is e tanszékterheléssel, ha természetrájk-vegytanra képesített egyént nevezetné ki s viszont, ha természetrájk-földrajzra képesített egyént nevezetné ki, kívánatos, hogy a képesítést, illetőleg jogosultságot (szűnidei curzust) a vegytan tanítására is szerezzze meg.

A tanszék javadalma, ha rendes tanár nevezeték ki, 2400 kor. törzsfizetés, 480 kor. lakásbér, és ötízben 200—200 korona korpótlék és jogosultság arra, hogy a kinevezendő rendes tanár szolgálata arányában a főgymnásiumban rendszeresített 2600, 2800 és 3200 korona törzsfizetéssel, s a két utóbbi esetben 600 korona lakásbérrel javadalmazott fokozatba lépjen.

A fokozatba lépésnél az ezen intézet szolgálatában *helyettes és rendes* tanári minőségben töltött szolgálati évek *egészben*, más pro-

testáns középiskola szolgálatában töltött *rendes* tanári évek $\frac{3}{4}$ részben; a más jellegű, nevezetesen állami, községi vagy más felekezetű iskolában töltött *rendes* tanári évek $\frac{2}{4}$ részben; a korpótlék folyósításánál pedig bármely hazai középiskolában *rendes* tanári minőségben töltött évek teljesen beszámíttatnak.

Ha helyettes tanár nevezeték ki, javadalma 1600 kor.

E kinevezett rendes tanár jogos és kötelezett tagja az országos tanári nyug. és gyámitézetnek azonban tanszéke után a fentartó testületre kiróvott nyugdíjjarulek 40%-át a tanár tartozik viselni.

A kellőleg felszerelt, t. i. születési, a képesítést, eddigi tanári szolgálatot, hadkötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátott, s a Nagyméltóságú m. kir. vall. és közokt. ügyi miniszterhez intézett kérvények folyó évi aug. 25-ig alulirothoz nyujtandók be.

Csak ev. ref. vallásu egyének pályázhatnak.

A kinevezett tanár — a mennyiben a kinevezés addig megtörténik — állását f. évi szeptember 1-én elfoglalni köteles.

Kecskeméten, 1902. aug. 9.

Katona Mihály,
főgimn. igazgató.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.